LIBRIS | We know books

THOMAS HARDING

Hanns și Rudolf

EVREUL GERMAN ȘI CAPTURAREA COMANDANTULUI DE LA AUSCHWITZ

Traducere din limba engleză de
VERONICA TOMESCU

EDITURA OMNIUM
BUCUREȘTI • 2024

LIBRIS | We know books

CUPRINS

Lista ilustrațiilor 9
Hărți 14
Nota autorului 21
Prolog 23
1 Rudolf, Baden-Baden, Germania, 1901 27
2 Hanns, Berlin, Germania, 1917 41
3 Rudolf, Berlin, Germania, 1918 55
4 Hanns, Berlin, Germania, 1928 71
5 Rudolf, Berlin, Germania, 1928 79
6 Hanns, Berlin, Germania, 1933 103
7 Rudolf, Oświęcim, Silezia superioară, 1939 129
8 Hanns, Londra, Anglia, 1939 154
9 Rudolf, Oświęcim, Silezia superioară, 1942 170
10 Hanns, Normandia, Franța, 1945 189
11 Rudolf, Berlin, Germania, 1943 197
12 Hanns, Bruxelles, Belgia, 1945 214
13 Rudolf, Berlin, Germania, 1945 242
14 Hanns, Belsen, Germania, 1945 250
15 Hanns și Rudolf, Gottrupel și Belsen, Germania, 1946 276

LIBRIS | We know books

16 Hanns și Rudolf, Gottrupel, Germania, 1946 292
17 Hanns și Rudolf, Belsen și Nürnberg, Germania, 1946 298
Epilog 330
Post-scriptum 337
Note 345
Arbori genealogici 392
Surse bibliografice 395
Bibliografie 399
Mulțumiri 403
Index 407

LIBRIS | We know books

PROLOG

ALEXANDER, Howard Harvey, cunoscut de apropiați drept Hanns, a încetat din viață grabnic și fără suferință în ziua de vineri, 23 decembrie. Incinerarea are loc joi, 28 decembrie, orele 14.30, la Crematoriul Golders Green, Capela de Vest, Hoop Lane. Vă rugăm, nu aduceți flori. Eventualele donații se direcționează către North London Hospice.

Daily Telegraph, 28 decembrie 2006

Funeraliile lui Hanns Alexander au avut loc într-o după-amiază rece și ploioasă, la trei zile după Crăciun. În ciuda vremii și a perioadei sărbătorilor, a participat o mulțime impresionantă. În capelă s-au înghesuit peste trei sute de oameni. Congregația a sosit devreme, în număr mare, și a ocupat toate locurile. Au venit cincisprezece persoane de la vechea bancă a lui Hanns, Warburg's, inclusiv fostul și actualul director executiv. Au fost de față și prietenii săi apropiați, precum și familia extinsă. Soția lui Hanns, Ann, cu care a fost căsătorit timp de șaizeci de ani, a luat loc pe rândul din față, împreună cu cele două fiice ale cuplului, Jackie și Annette.

Cantorul sinagogii a recitat Kadișul, tradiționala rugăciune evreiască pentru morți. Apoi a făcut o pauză. Privind către

LIBRIS We know books

Ann și către cele două fiice, a ținut o scurtă predică, în care și-a exprimat compasiunea pentru pierderea suferită de ele și a afirmat că Hanns va fi regretat de întreaga comunitate. După ce a terminat, doi dintre nepoții lui Hanns s-au ridicat pentru a spune împreună câteva cuvinte elogioase despre decedat.

Multe din cele spuse erau știute de toată lumea: copilăria lui Hanns la Berlin. Fuga familiei Alexander din Germania nazistă, stabilirea în Anglia. Anii petrecuți în armata britanică. Slujba modestă de la bancă. O jumătate de secol și mai bine de devotament față de familie și de sinagogă.

Un detaliu i-a surprins însă pe mai toți ascultătorii: acela că, la sfârșitul războiului, Hanns l-a capturat pe comandantul de la Auschwitz, Rudolf Höss.

Mie cu siguranță mi-a trezit interesul. Căci Hanns Alexander era fratele bunicii, străunchiul meu. În copilărie ni se atrăgea atenția să nu punem întrebări despre război. Iată că acum aflam că Hanns fusese un vânător de naziști.

Părea de necrezut că acest om simpatic, cu nimic ieșit din comun, fusese erou de război. Poate că nu era vorba decât de una dintre exagerările lui Hanns. Căci fusese un om tare hâtru, pus mereu pe șotii, respectabil fără îndoială, dar căruia îi plăcea să le facă farse celor mai în vârstă decât el și să ne spună bancuri deocheate nouă, copiilor, și care, dacă e să fim sinceri, avea tendința să exagereze. La urma urmei, dacă fusese într-adevăr vânător de naziști, de ce nu se amintise asta în necrolog?

M-am hotărât să aflu dacă era adevărat.

Trăim într-o perioadă în care istoria celui de-Al Doilea Război Mondial se cufundă în apele uitării, când suntem pe cale să pierdem și ultimii martori rămași în viață și nu avem la

LIBRIS We know books

dispoziție decât povești relatate de atâtea ori încât și-au pierdut veracitatea de la început. Astfel încât nu ne mai rămân decât caricaturile: Hitler și Himmler ca monștri, Churchill și Roosevelt ca războinici cuceritori, iar milioane de evrei ca victime.

Și totuși, Hanns Alexander și Rudolf Höss erau oameni cu un caracter complex. Povestea aceasta își propune să fie altceva decât confruntarea tradițională dintre erou și personajul negativ. Ambii bărbați erau adorați de familie și respectați de colegi. Ambii au crescut în Germania în primele decenii ale secolului al douăzecilea și, în felul lor, și-au iubit țara. Uneori, Rudolf Höss, brutalul comandant, dădea dovadă de compasiune. Iar comportamentul vânătorului său, Hanns Alexander, nu a fost întotdeauna ireproșabil. Această carte reamintește așadar existența unei lumi complexe, prezentată prin intermediul vieții a doi oameni formați în cadrul a două ipostaze paralele și totuși opuse ale culturii germane.

Este și o încercare de a urmări cursul celor două vieți și de a înțelege cum se face că s-au întâlnit. Iar încercarea aceasta dă naștere unor întrebări dificile. Cum ajunge un om obișnuit să comită genocid? De ce alege victima să își înfrunte călăii? Ce se întâmplă cu familiile unor asemenea oameni? Este vreodată îndreptățită răzbunarea?

Mai mult, povestea demonstrează că ciocnirea celor două vieți a dus la schimbarea istoriei moderne. Mărturia lui Höss a jucat un rol deosebit de important în procesele crimelor de război de la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial: Höss a fost primul nazist de rang înalt care a recunoscut că a pus în aplicare soluția finală a lui Himmler și Hitler. Iar mărturia sa conține numeroase detalii tulburătoare. Această mărturie, pentru care nu există precedent în istorie, a făcut ca întreaga

LIBRIS We know books

lume să jure că asemenea atrocități de nedescris nu se vor mai repeta niciodată. Începând de la acel moment, cei care suferă de pe urma unor nedreptăți cumplite ar putea spera să primească ajutor.

Este și povestea unei surprize. În mediul confortabil în care am crescut, în nordul Londrei, evreii — și eu sunt evreu — erau mereu zugrăviți ca victime ale Holocaustului și niciodată ca răzbunători. Nu privisem niciodată cu ochi critic acest stereotip până când nu am dat de această poveste. Sau mai bine zis până când nu a dat ea peste mine.

Este povestea unui evreu răzbunător. Și deși există și alte episoade în care evreii au opus rezistență — revolte în ghetouri și în lagărele de concentrare, atacuri din păduri — acestea nu sunt deloc numeroase. Toate trebuie admirate, ca exemple de urmat. Nici cea mai cumplită brutalitate nu poate nimici speranța — sau dorința de răzbunare.

Pentru a scrie această carte am pus laolaltă fragmente din istorii, biografii, arhive, scrisori de familie, înregistrări vechi și interviuri cu supraviețuitorii. Și este o poveste care, din motive ce cred că vor deveni clare, nu a fost niciodată spusă de cei doi protagoniști: Hanns și Rudolf.

LIBRIS | We know books

1

RUDOLF
BADEN-BADEN, GERMANIA
1901

Rudolf Franz Ferdinand Höss s-a născut pe 25 noiembrie 1901. Mama sa, Paulina Speck, avea douăzeci și doi de ani, iar tatăl, Franz Xaver, douăzeci și șase. Rudolf a fost primul lor copil. Locuiau pe Gunzenbachstrasse numărul 10, o casă mică, văruită în alb, cu acoperiș cu țiglă roșie, într-o vale împădurită de la periferia orașului Baden-Baden.

La începutul anilor 1900, orașul medieval Baden-Baden se grăbea să ajungă din urmă secolul al douăzecilea. Situat în sud-vestul Germaniei, Baden-Baden era așezat pe malul râului Oos, care șerpuia molcom într-o vale înverzită, plină de vii bine îngrijite. Orașul era străjuit de cinci dealuri și, dincolo de ele, Pădurea Neagră se întindea până departe la orizont.

Timp de secole, lumea mondenă europeană a fost atrasă de izvoarele naturale și de viața de noapte plină de strălucire din Baden-Baden. Orașul, care a fost cunoscut pentru o vreme drept capitala de vară a Europei, i-a găzduit pe regina Victoria,

LIBRIS We know books

pe Napoleon al III-lea și pe Johannes Brahms, iar Dostoievski s-a inspirat din atmosfera cazinoului pentru a-și scrie romanul *Jucătorul*. Asemenea vizitatori au adus cu ei prosperitate, iar în primii ani ai secolului al douăzecilea s-au întreprins lucrări importante de modernizare. În calcarul pe care se rezemau fundațiile romane ale orașului s-au săpat noi tuneluri pentru a mări capacitatea băilor publice; pe muntele Merkur s-a construit un funicular electric, ca turiștii să poată admira din vârf peisajul magnific al văii; iar lămpile de fier forjat din piața principală, în care până nu demult ardea gaz, funcționau acum cu electricitate.

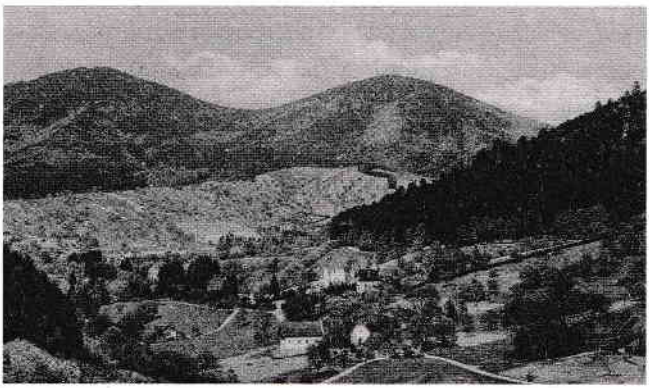

Casa familiei Höss (în centru), Baden-Baden

Și totuși, în căsuța familiei Höss de la periferia orașului, viața decurgea neschimbată. Franz Xaver fusese ofițer în armata germană și luptase în Africa, până când o săgeată otrăvită îl nimerise în piept și îi pusese capăt carierei militare. Revenise în Germania și devenise profesor la școala militară de la Metz, înainte de a se pensiona și de a se retrage la Baden-Baden, unde se ocupa de negustorie. Cu excepția unui iz de

LIBRIS We know books

romantism care îi înconjura trecutul african aventuros, era un om cu totul și cu totul obișnuit: un german patriot respectabil din clasa de mijloc, catolic evlavios; o familie ca oricare alta. La trei ani după nașterea lui Rudolf a venit pe lume o fată, Maria; apoi încă una, Margarete, în 1906.

Rudolf și-a petrecut mare parte din copilărie în singurătate, fără tovarăși de joacă. Copiii din comunitatea rurală în care locuia erau aproape toți mai în vârstă decât el, iar pe surorile sale nu le prea băga în seamă. Mama era ocupată cu gospodăria și îngrijirea copiilor. Pentru că nu avea altceva mai interesant de făcut, ocupația preferată a lui Rudolf era să iasă la plimbare în oraș, spre turnul de apă ce domina cartierul. Aici ședea cu urechea lipită de zid și asculta cum curge și bolborosește apa. Alteori, se aventura în întunecata Pădure Neagră, a cărei lizieră se afla la scurtă distanță de casa lui.

Rudolf petrecea ceasuri nesfârșite în pădure. Dar nu era un loc atât de idilic precum s-ar crede. Când avea cinci ani, a fost răpit de la marginea pădurii de o bandă de țigani. Aceștia l-au dus în tabăra lor, probabil cu gândul de a-l vinde altei familii sau de a-l trimite la muncă într-una din minele din împrejurimi. Din fericire pentru Rudolf, un fermier din zonă l-a recunoscut tocmai când țiganii erau pe picior de plecare și l-a salvat.

După răpire, lui Rudolf nu i s-a mai permis să se îndepărteze de casă. Însă i se dădea voie să viziteze fermele vecinilor, unde curăța grajdurile și țesăla caii. Astfel, Rudolf și-a dat seama că are o înclinație instinctivă față de aceste animale. Era destul de mititel cât să se strecoare printre picioarele cailor, însă nu a fost niciodată lovit sau mușcat. Deși îi plăceau și taurii sau câinii, de cai s-a îndrăgostit, o pasiune care avea să îl însuflețească întreaga viață.

LIBRIS We know books

Când Rudolf a împlinit șase ani, familia a făcut un pas important spre a-și consolida respectabilitatea și s-a mutat într-o casă mai mare în suburbia orașului Mannheim. Situat la șaizeci de mile nord de locul natal al lui Rudolf și la cincizeci de mile sud de Frankfurt, Mannheim era un oraș mult mai mare decât Baden-Baden, cu o populație de peste 300 000 de locuitori și o bază industrială care deservea întreaga regiune. Deși lui Rudolf îi era dor de animale și de frumusețea vastei Păduri Negre, mutarea a avut totuși și o parte bună: cu ocazia următoarei sale zile de naștere a primit în dar un ponei negru ca pana corbului, pe care l-a botezat Hans. Ieșea adesea la plimbare călare în pădurea Haardt din apropiere și petrecea ore întregi îngrijindu-și calul, când se întorcea acasă de la școală. Îl iubea atât de mult încât îl ducea pe furiș la el în dormitor, când părinții lipseau de acasă. Fiecare clipă de răgaz o petrecea cu Hans, un ponei atât de credincios încât se ținea după Rudolf ca un câine. Au devenit de nedespărțit.

Rudolf era fascinat de poveștile din armată ale tatălui său. Era în special curios să afle despre campaniile din Africa, despre luptele cu populațiile de acolo, despre religiile ciudate ale acestora, despre obiceiurile lor exotice. Dar deși atât tatăl, cât și bunicul lui Rudolf avuseseră o carieră militară, Rudolf își dorea mai degrabă să ajungă misionar decât soldat care să lupte pe meleaguri străine.

De la tatăl său a aflat Rudolf despre tradițiile și principiile bisericii catolice. Franz Xaver și-a dus fiul în pelerinaj la locurile sfinte din Elveția și la Lourdes în Franța. Rudolf a devenit un credincios înfocat; a mărturisit mai târziu că „mă rugam cu gravitatea sinceră a unui copil și eram dispus și dornic să

LIBRIS We know books

devin băiat de altar" și își lua „foarte în serios îndatoririle religioase".

Încă de la o vârstă fragedă, lui Rudolf i se dădeau numeroase sarcini în gospodărie, pe care trebuia să le îndeplinească fără să crâcnească. Pentru orice mică abatere era aspru pedepsit. Era de-ajuns să se poarte mai urât cu vreuna dintre surorile sale — să se răstească la ea sau să o tachineze — ca să fie obligat să stea în genunchi timp îndelungat pe podeaua rece și tare, rugându-se să fie iertat de Dumnezeu.

La nașterea primei sale fiice, Franz Xaver a jurat că fiul său, atunci în vârstă de trei ani, va deveni preot: va fi trimis la seminar, nu se va căsători, și se va dedica rugăciunii, învățăturii și comunității. Educația lui Rudolf a fost planificată cu scopul de a-l pregăti pentru o viață religioasă. Iată ce își amintea el mai târziu:

> Întotdeauna trebuia negreșit să mă supun fără întârziere dorințelor și poruncilor părinților, profesorilor, preoților, de fapt ale tuturor adulților, inclusiv ale servitorilor, și să nu mă las distras de nimic de la această datorie. Adulții aveau întotdeauna dreptate. Aceste principii educaționale mi-au devenit o a doua natură.

În suburbia orașului unde locuiau, Rudolf era înconjurat de copii de vârsta lui și îi plăcea să se hârjonească cu ceilalți băieți. Viitoarea sa carieră de misionar nu-l împiedica deloc să se angajeze cu entuziasm în toate încăierările și nu cruța pe nimeni când era vorba să se răzbune. Dacă vreun băiat îi făcea rău, nu se lăsa până nu i-o plătea. Așadar, Rudolf a ajuns să fie temut de tovarășii săi de joacă.

Însă, pe când avea unsprezece ani, o încăierare a mers prea departe. Se hârjonea cu prietenii săi când unul dintre băieți

LIBRIS We know books

a căzut pe scări și și-a rupt glezna. Îngrozit, Rudolf s-a dus direct la biserică și s-a spovedit preotului, care era și prieten de familie. Preotul l-a înștiințat fără întârziere pe Franz Xaver, care la rândul său l-a pedepsit pe Rudolf. Această trădare a secretului confesionalului l-a tulburat profund pe Rudolf și i-a nimicit încrederea în profesia de preot.

> Multă vreme am tot cugetat la cele petrecute, deoarece mi se părea de-a dreptul monstruos. La vremea respectivă — și până și azi — eram și sunt încă ferm convins că duhovnicul meu a încălcat secretul confesionalului. Mi-am pierdut încrederea în sanctitatea calității de preot și am început să am îndoieli legate de credință. După cele întâmplate, nu mai puteam avea încredere în preot.

Din mărturisirile lui Rudolf reiese imaginea unei copilării sumbre: un tată fanatic și bigot, de care se temea și pe care îl disprețuia, și o mamă distantă, care fie avea grijă de cele două surori mai mici, fie zăcea bolnavă la pat. De fapt, Rudolf nu își amintește să fi fost apropiat de nimeni din familia sa. Cel mult dădea mâna cu cineva sau își exprima recunoștința prin câteva cuvinte, dar nu îi plăceau îmbrățișările. Prin urmare, Rudolf nu își împărtășea problemele cu cei din jur: „Mă descurcam mereu singur."

Pe 3 mai 1914, la un an după incidentul cu preotul, tatăl lui Rudolf, în vârstă de patruzeci de ani, a murit acasă. Nu se cunoaște cauza decesului.

> Nu-mi amintesc dacă m-a întristat pierderea părintelui meu. Dar eram încă prea tânăr să înțeleg ce repercusiuni urma să aibă aceasta. Și totuși, moartea tatălui mi-a proiectat viața pe o traiectorie cu totul diferită de cea pe care o plănuise el.